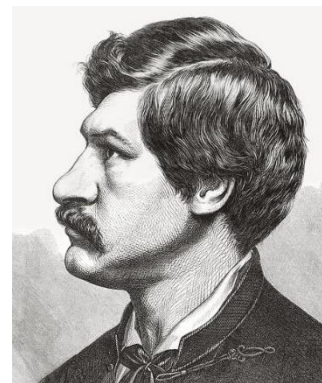

Karel Havlíček Borovský (31. 10. 1821 Borová – dnes Havlíčkova Borová – na Českomoravské vrchovině – 29. 7. 1856 Praha)

Český novinář, spisovatel a politik. Jeden ze zakladatelů české žurnalistiky a českého literárního realismu, významný účastník české revoluce 1848 – 1849.

Otec Karla Havlíčka byl venkovský kupec. Rodina se r. 1833 přestěhovala do **Německého** (od r. 1945 **Havlíčkova**) **Brodu**, kde koupila stavebně cenný dům na náměstí. Karel Havlíček absolvoval **gymnasiální studia v Německém Brodě** (1832 – 1838) a v **Praze** (1838 – 1840). V chlapeckých letech se jevil jako vzpurný syn i žák, avšak přilnul k sice přísnému, ale vzdělanému a trpělivému faráři v Borové Janu Brůzkovi, který měl na něj silný, formativní vliv. Na německobrodském gymnasiu se Havlíček stal přirozeným vůdcem studentského diskusního kroužku (do něhož patřil i syn pivovarského sládky Bedřich Smetana). Po celý život byl Havlíček **svěbytnou, nezávislou osobností**; svůj horlivý zájem o **vzdělání, veřejné dění a vlasteneckou osvětovou činnost** spojoval s **ironickým a satirickým nadhledem** a s ostrými, ale výstižnými **verbálními soudy**.

Havlíček se nejprve chtěl stát římskokatolickým knězem, avšak z **pražského arcibiskupského semináře**, který ho zklamal pokryteckým pobožnůstkářstvím a prorežimní myšlenkovou zatuhlostí, byl brzy (již 1841) **vyloučen**. Dostal se do české vlastenecké společnosti a v r. 1842 podnikl se dvěma polskými studenty **cestu do Haliče a na Slovensko** – obě země se nacházely na severovýchodě Rakouského císařství (do něhož tehdy České země náležely).

Roky **1843 – 1844** Havlíček strávil v ruské **Moskvě** jako vychovatel dětí v rodině literárního historika Stěpana Ševyrjova. V Rusku Havlíček **zahájil** svou skutečnou **literární tvorbu**: začal tu soustavně psát své proslulé **epigramy** (dodnes zůstává nejznámějším českým epigramatikem) a také tu vytvořil **cestopis *Obrazy z Rus* – první realistické dílo v české literatuře**.

Havlíček v Rusku **pozbyl své rusofilské názory**, jež si přivezl z Čech. Poznal, že ruská společnost skrývá za fasádou důstojné patriarchálnosti neproniknutelné sociální přehradu a nadutou zvůli carského absolutismu. Naproti tomu Havlíčka zaujal spontánní svéráz ruských rolníků a činorodý, poloexotický charakter ruských kupců. Havlíček se ovšem vysmál snaze některých Rusů napodobovat Západ a tvrdě zkritizoval západoevropské pomlouvačné zvěsti o Rusech. Neunikl mu ani národnostní útlak, zejména Rusů a Poláků vůči Ukrajincům: vyjádřil sympatie k uměle rozdělenému ukrajinskému národu, jenž se stal obětí vzájemného zápasu velmocí. Z ruské literatury si Havlíček oblíbil především díla satirického realistického autora **Nikolaje Vasiljeviče Gogola**.

Po krátkém pobytu doma Havlíček přesídlil r. **1845** do **Prahy** s pevným cílem stát se spisovatelem z povolání, a rychle si získal všeobecnou pozornost:

a) časopisecky publikoval ***Obrazy z Rus***; **b)** uveřejnil svou **ironickou negativní recenzi** pateticky vlastenecké **novely *Poslední Čech* (1844)** od **Josefa Kajetána Tyla**: konstatoval, že národ i jeho spisovatelé se musejí aktivně obracet k budoucnosti nejen národní, ale i občanské; **c)** publikoval svůj esej ***Slovan a Čech* (1846)**, v němž odmítl rusofilství jako dětinské, nestatečné spoléhání se na cizí pomoc, místo aby si národ sám zabezpečil svoji existenci.

Začal používat přízvisko **Borovský** (podle rodné obce), aby se odlišil od jiných uživatelů vcelku běžného příjmení Havlíček.

Jako již známý autor se Havlíček sblížil s osobnostmi **českého národního hnutí**, vedenými historikem **Františkem Palackým**. Kolegiální přátelství navázal se spisovatelkou **Boženou Němcovou**: tvořili spolu dvojici **průkopníků skutečně realistické tvorby v české literatuře**.

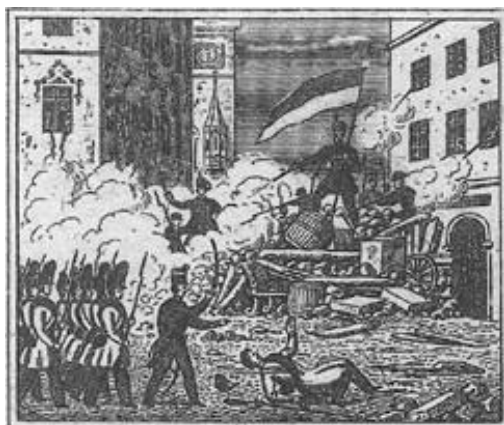
V r. 1846 Havlíček převzal vedení redakce česky psaných ***Pražských novin*** a jejich publicistické přílohy ***Česká včela***; noviny zmodernizoval, zvýšil jejich náklad a díky velmi dobrému platu byl i

finančně dobře zajištěn. V březnu 1848 se oženil s **Julíí Sýkorovou (1826 – 1855)**: byla povahou vážná a do manželství vstupovala s plným vědomím, že si bere muže, jenž pro věrnost svým zásadovým názorům nebude mít lehký život.

Když v březnu 1848 vypukla v Českých zemích – stejně jako v dalších částech Rakouského císařství – **demokratická revoluce**, Havlíček se stal členem jejího řídicího orgánu **Národního výboru**. Založil politický deník **Národní noviny**, jenž byl hlavní tiskovou tribunou revoluce a vydatně přispěl k šíření revoluční nálady ve veřejnosti. Havlíček prosadil přejmenování pražského Koňského trhu na **Václavské náměstí**.

Havlíček patřil mezi tvůrce a propagátory **austroslavismu**. To byl politický program, který na základě skutečnosti, že v Rakouském císařství nyní počet Slovanů převýšil počet Němců, usiloval o demokratickou přeměnu státu, v němž by tak zanikla německá dominace. Havlíček propagoval austroslavismus na cestách v Haliči a Chorvatsku. Zástupci slovanských národů habsburské monarchie se pak v **červnu 1848** sjeli do Prahy na **Slovanský sjezd**, na němž měli sladit svůj politický postup ve prospěch austroslavistické myšlenky. Avšak pražská posádka rakouské armády vyprovokovala v pražských ulicích dramatické **nepokoje**, kvůli nimž pak město obklíčila a ostřelovala z děl; slovanská akce tak skončila bez úspěchu.

Vzápětí však proběhly v Rakouském císařství první zdejší parlamentní volby a Havlíček byl (spolu s Palackým, Tylem aj.) zvolen za **českého poslance revolučního rakouského parlamentu**. Revoluce sice přinesla **zánik pozdně feudálního (metternichovského) absolutismu** a zrušila feudální systém, ale pak rakouská armáda parlament rozehnala (v moravské Kroměříži r. 1849), státní moc se

ocitla v rukou policie a na celá **50. léta** byl v Rakouském císařství **nastolen bachovský neoabsolutismus** (vlastně **policejní stát**; vůdčím politikem byl **ministr vnitra Alexander Bach**).

Manželům Havlíčkovým se na konci r. 1848 narodila **dcera Zdeňka (1848 – 1872)**. Havlíček proti aktuálním politickým poměrům otevřeně vystupoval v tisku. Kromě komentářů se populárními staly i jeho politické popěvky: texty známých lidových písniček adaptoval podle aktuálních politických událostí. Národní noviny rozšířil o satirickou přílohu **Šotek**, kterou psal skoro celou sám. Dvakrát se vždy na několik dní ocitl ve vězení a dvakrát stál přímo před soudem; pokaždé sice došlo k zákazu Havlíčkových tiskovin, ale on sám byl vždy osvobozen. První soud se konal v Praze r. 1849 a druhý r. 1851 v Kutné Hoře, kde Havlíček předtím začal vydávat časopis **Slovan**.

Po druhém soudním procesu se Havlíček s rodinou vrátil do Německého Brodu. Avšak na Bachův rozkaz tam byl v **prosinci 1851 zatčen policií a deportován do Brixenu** v alpském jižním Tyrolsku (dnes Bressanone v Itálii), kde byl nucen žít bez kontaktu s českou společností. Havlíčkova deportace se stala výmluvným symbolem: nedemokratická státní moc ji uskutečnila bez ohledu na právní řád, a zlikvidovala tak veřejné působení muže, jenž měl jako jediný nástroj své činnosti svobodné slovo.

V Brixenu Havlíček intenzivně pracoval. Především napsal proslulou **trojici satirických básnických skladeb** **Král Lávra** (aktualizační verze irské pohádky o králi skrývajícím své oslí uši), **Tyrolské elegie** (zpracování Havlíčkova zatčení a alegoricky pojaté cesty do Brixenu) a **Křest svatého Vladimíra** (výsměšná variace na dávnou historickou událost – počátky křesťanství na Rusi – odhaluje nutné sepětí autoritativní politiky s ideologickým

zpracováním veřejnosti). Skladby představují **vrchol Havlíčkovy umělecké tvorby**. Vznikly z autorova osobnostně nelehkého **odmítnutí romantické tradice ve prospěch realistického otevření literatury aktuálními problémy**. Skladby vynikají živým jazykem, duchaplnými paralelami mezi příběhem a současností, konkrétním, šťavnatým, ale nikoli triviálním vyjadřováním. Havlíček se tu stylizuje do **lidového mluvího** (ve skutečnosti však **intelektuála** blízkého náladám obyčejných lidí). Takový mluvčí zmoudřel životním zápasem s nositeli společenského zla; představuje **zdravý lidský rozum odolný vůči manipulacím** všeho druhu a povinný **nazírat pravý stav věcí**. Havlíček sám mužně tlumí své vlastní pocity, aby získal prostor pro vyjádření skrývaných či jen tušených postojů podobně laděné české veřejnosti. Havlíčkovy básnické skladby ovšem mohly být publikovány až po r. 1860.

Julie Havlíčková onemocněla tuberkulózou. V letech 1852 – 1854 pobývala se Zdeňkou u Karla v Brixenu. Plicní chorobou se ovšem nakazil i její manžel (a později tuberkulózou onemocněla také dcera). **V r. 1855 Julie v Praze zemřela** a Havlíčkovi byl povolen návrat pod podmínkou, že se vzdá publikační činnosti. Českou společnost Havlíček našel v depresivním útlumu. Všude slídila tajná policie, četní někdejší revoluční aktivisté se stáhli do ústraní, a prakticky jedinou osobností, která se veřejně k Havlíčkovi hlásila, zůstala Božena Němcová. Spisovatelův zdravotní stav se ovšem rychle zhoršoval a **Havlíček zemřel v Praze ve věku necelých 35 let**. Jeho **pražský pohřeb** se stal tichou demonstrací odporu české veřejnosti vůči politickým poměrům. Němcová jako jedna z organizátorů pohřbu iniciovala umístění trnové koruny mučednictví na Havlíčkovu rakev.

Kolem r. 1860 byl bachovský absolutismus vystřídán **mírnou liberalizací** poměrů. Mnozí z těch, kdo se v uplynulých letech potichu báli o svou kariéru, nyní začali Havlíčka oslavovat. Kýčovitě vlezle pozornosti se dočkala **Zdeňka Havlíčková**, která však brzy zemřela na tuberkulózu již ve 24 letech.

Havlíčka jako inspiraci pro odvážné, moderní a liberální české publicisty i politiky ocenili mnozí jeho pokračovatelé, od **Tomáše Garrigue Masaryka**, vůdce úspěšného protihabsburského odboje a prvního československého prezidenta, až po protikomunistické disidenty 70. – 80. let 20. století. Populární se stala **paralela mezi Karlem Havlíčkem a Václavem Havlem**, vůdcem demokratické československé Sametové revoluce z let 1989 – 1990 (viz song písničkáře Jaroslava Hutky *Havlíčku, Havle* atd.). Po Havlíčkovi bylo pojmenováno mnoho ulic a jiných veřejných prostranství po celé České republice. V Havlíčkově rodném domě je spisovatelovo muzeum, v někdejší domě Havlíčkových v Havlíčkově Brodě je Muzeum Vysočiny. Od r. 1998 se v České republice uděluje respektovaná novinářská Cena Karla Havlíčka Borovského.

Některá díla:

Soubor epigramů Epigramy (počátky 1843 – 1844, rukopisná sbírka 1845, knižně 1870);

Cestopis Obrazy z Rus (1843 – 1846, původně publikováno časopisecky, knižně 1886);

Satirické básnické skladby Král Lávra, Tyrolské elegie, Křest svatého Vladimíra (počátky patrně během ruského pobytu 1843 – 1844, napsáno v Brixenu někdy v letech 1851 – 1855, publikováno od 1861, knižně počínaje rokem 1870; od 20. století často vydáváno s kongeniálními ilustracemi od Josefa Lady).

<https://www.kdyne.cz/mesto/kdysne-kalendarium-osobnosti-1/spisovatele/borovsky-karel-havlicek-1260cs.html>

<https://www.geocaching.com/geocache/GC9B1EZ>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fa/Praha_Barricades_1848.jpg

<https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/kral-lavra-edice-neoluxor-457902348>

<https://www.payne.cz/3xS43787/HavlickovaZdenka.htm>